

תיבה 1

ניתוח הפעילות של המגזר העסקי לפי גודל העסק, עם הסרת הגבלות התנועה שהוטלו בשל מגיפת הקורונה¹

- במסגרת התיבה אנו מנתחים את דיווחי המעסיקים למוסד לביטוח לאומי על מצבת עובדיהם ובאיזו מידה הייתה התאוששות בפעילות המגזר העסקי ברבעון הראשון של 2021, לאחר הסרת מרבית הגבלות התנועה שהוטלו בגלל מגיפת הקורונה.
- הנתונים מצביעים על מגמת התאוששות בפעילות המגזר העסקי: שיעור המעסיקים שהפסיקו להעסיק עובדים עמד בדצמבר 2020 על כ-20 אחוזים מכלל המעסיקים שדווחו למוסד לביטוח לאומי, שיעור זה החל לרדת במקביל להסרת הגבלות התנועה שהוטלו בשל המגיפה, כך שבמרץ 2021 הוא עמד על כ-16 אחוזים.
- חרף מגמת ההתאוששות, שיעור המעסיקים שלא העסיקו עובדים במרץ 2021 היה עדיין גבוה ב-3 נקודות אחוז מאשר ערב המגיפה. הגידול נובע בעיקרו ממעסיקים קטנים שעברו למצב של אי-העסקה בעקבות הסגר הראשון ונותרו במצב זה ברצף עד מרץ 2021; לכן הוא לא משתקף באובדן משרות חריג ביחס לנתון ערב המגיפה.
- לפחות כ-35 אלף מעסיקים החזיקו במרץ 2021 מצבת עובדים הנמוכה בשיעור משמעותי (לפחות 80 אחוזים) מאשר לפני המשבר. הנתון משקף עלייה של עשרת אלפים מעסיקים ביחס למספר ה"טבעי" (כלומר, זה ללא השפעת המגיפה) של עסקים המצמצמים את מצבת עובדיהם בשיעור משמעותי. העלייה ביחס למספר ה"טבעי" נובעת בעיקרה מהמעסיקים הקטנים.
- בקרב המעסיקים הבינוניים-גדולים נראה כי שיעורי המעסיקים שצמצמו את מצבת השכירים שלהם בשיעור חד יחסית לשנת 2019, גבוהים במיוחד בענף האירוח והאוכל ובענף האמנות, הבידור והפנאי. לעומת זאת, העסקים הקטנים שצמצמו את מצבת עובדיהם בשיעור חד מפוזרים על פני כלל הענפים.

משבר הקורונה, שפרץ בשנת 2020, ומגבלות התנועה שנלוו אליו השפיעו לרעה על הפעילות הכלכלית במשק, ובפרט על פעילותו של המגזר העסקי. להלן נבדוק אם ובאיזו מידה התאושש המגזר העסקי בישראל עם הסרת מגבלות התנועה שהוטלו בגלל המגיפה.

המוסד לביטוח לאומי מרכז בשגרה נתונים מנהליים על מספר משרות השכיר (וסך תשלומי השכר) אצל כל המעסיקים, לרבות דיווח על אי-העסקה, אשר במסגרתו מעסיק שבעבר העסיק שכירים מזהיר כי בחודש הנוכחי לא העסיק כאלה². רוזנברג ושות' (2021)³ התבססו על דיווחים של כ-290 אלף מעסיקים למוסד לביטוח לאומי ואמדו את עוצמת הפגיעה בפעילותם הכלכלית בתקופת הקורונה באמצעות חישוב שיעורי הירידה במצבת עובדיהם. במסגרת התיבה הנוכחית נתבסס על מתודולוגיה דומה כדי לבדוק אם ובאיזו מידה הייתה התאוששות בפעילות המגזר העסקי במהלך הרבעון הראשון של 2021 לאחר הסרת מרבית הגבלות התנועה שנלוו למגיפה. כדי לעמוד על השפעת ההאטה הכלכלית בפעילות העסקים בתקופת הקורונה על שוק העבודה נציג את תוצאות הניתוח להלן הן במונחי מספר העסקים שנראה כי פעילותם הואטה והן במונחי המספר המצרפי של משרות השכיר שהיו שנתיים קודם לכן⁴ אצל אותם מעסיקים.

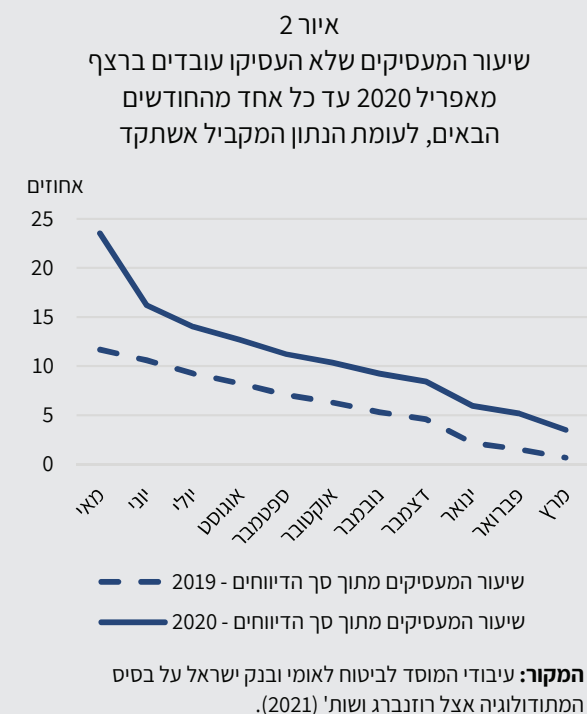
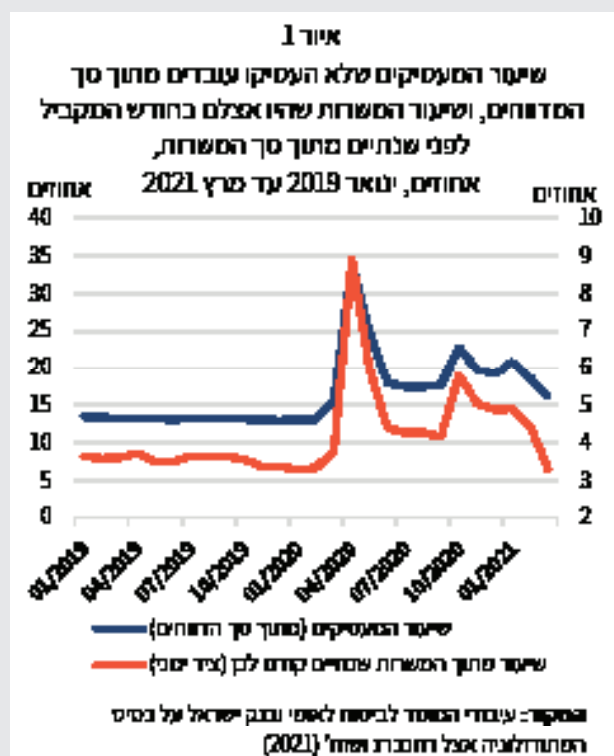
¹ תודות למרק רוזנברג מהמוסד לביטוח לאומי על אספקת הנתונים ולאיל ארגוב מחטיבת המחקר של בנק ישראל על תרומה משמעותית לעיבודם. הניתוח בתיבה מבוצע על בסיס הנתונים הזמינים לנו במועד כתיבתה ומשך הוא יתייחס לתקופה המסתיימת במרץ 2021. מנתונים ראשוניים לחודש אפריל 2021 עולה כי לא חל שינוי משמעותי ברמת הפעילות של המגזר העסקי ביחס לחודש מרץ.

² הנתונים אינם כוללים עצמאיים שאינם מעסיקים שכירים. מכלל העוסקים הפעילים במשק בשנת 2014 (המדווחים למע"מ) כ-50 אחוזים לא העסיקו שכירים על פי הפרסום של הלמ"ס: עוסקים ופדיון בענפי הכלכלה 2012-2014.

³ רוזנברג, מרק, איל ארגוב, קובי בריידא, אדית זנד ועודד כהן (2021). ניתוח היקף העסקים שצמצמו את מצבת עובדיהם בתקופת הקורונה. נייר עבודה, הביטוח הלאומי - מנהל המחקר והתכנון (יוני 2021):

<https://www.btl.gov.il/Publications/corona/Pages/Hekef-asakim.aspx>

⁴ שלא כמו בשיטה המקורית של רוזנברג ושות' (2021), שבה נקודת הייחוס במספר המשרות הייתה תמיד החודש המקביל בשנה הקודמת, כאן חישוב השינוי במספר משרות השכיר הוא על בסיס הנתון בחודש המקביל שנתיים קודם לכן. זאת כדי לנטרל את ההשפעה של הקורונה על מספרי ההשוואה עם חלוף שנה מהמשבר.

באיור 1 אנו מציגים את שיעור המעסיקים שלא העסיקו עובדים מתוך כלל המעסיקים שדיווחו למוסד לביטוח לאומי בחודשים ינואר 2019 עד מרץ 2021 הן במונחי מספר העסקים והן במונחי משרות השכיר⁵ (על בסיס מספר משרות השכיר בחודש המקביל לפני שנתיים).

מהאיור עולה כי שיעור המעסיקים שהפסיקו להעסיק עובדים היה בדצמבר 2020 כ-20 אחוזים מכלל המעסיקים שדיווחו למוסד לביטוח לאומי (כ-56 אלף עסקים), וכי הוא החל לרדת במקביל להסרת מגבלות התנועה שהוטלו בעקבות המגיפה מתחילת 2021, כך שבמרץ 2021 הוא עמד על כ-16 אחוזים, שהם כ-44 אלפי עסקים. רמה זו עדיין גבוהה מהנתון שדווח בתקופה שקדמה לקורונה – כ-13 אחוזים מהעסקים המדווחים. עם זאת, העובדה שסך כל משרות השכיר שהיו בשנת 2019 בעסקים אשר במרץ 2021 לא העסיקו עובדים חזר לרמתו ערב המשבר – 3 אחוזים מהמשרות – מלמדת כי ההשפעה המתמשכת של המשבר במרץ 2021 ממוקדת בעיקרה בעסקים קטנים, המרכזים יחד מספר קטן יחסית של עובדים.

העלייה של שיעור העסקים שלא העסיקו עובדים במרץ 2021 יחסית לשיעורם ערב המשבר עשויה לשקף קשיי התאוששות מתמשכים מהפגיעה בפעילות בתקופת הקורונה⁶. אם כך נצפה לראות עלייה משמעותית של שיעור המעסיקים שהפסיקו להעסיק עובדים סביב תקופת הסגר הראשון ונותרו באותו מצב ברצף עד מרץ 2021. באיור 2 אנו בודקים מהו שיעור המעסיקים שלא העסיקו עובדים ברצף מחודש אפריל 2020, מועד הסגר הראשון, ועד כל אחד מהחודשים שממאי 2020 עד מרץ 2021. כאמת מידה לניתוח משמשים נתוני 2019, המייצגים את ההיקף ה"טבעי" של מעסיקים שאינם מעסיקים עובדים ברצף בזמן שגרה.

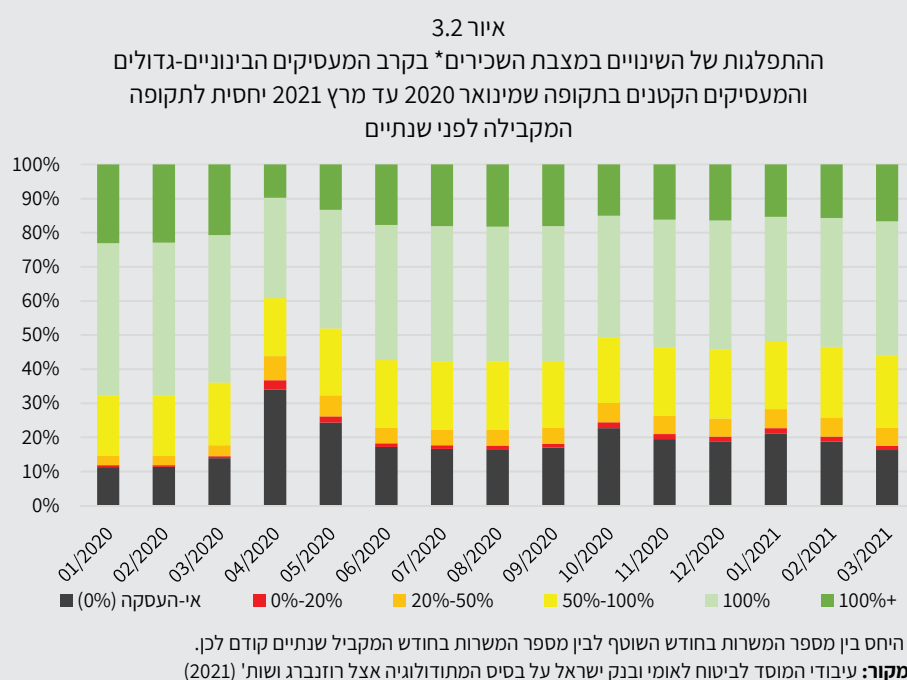
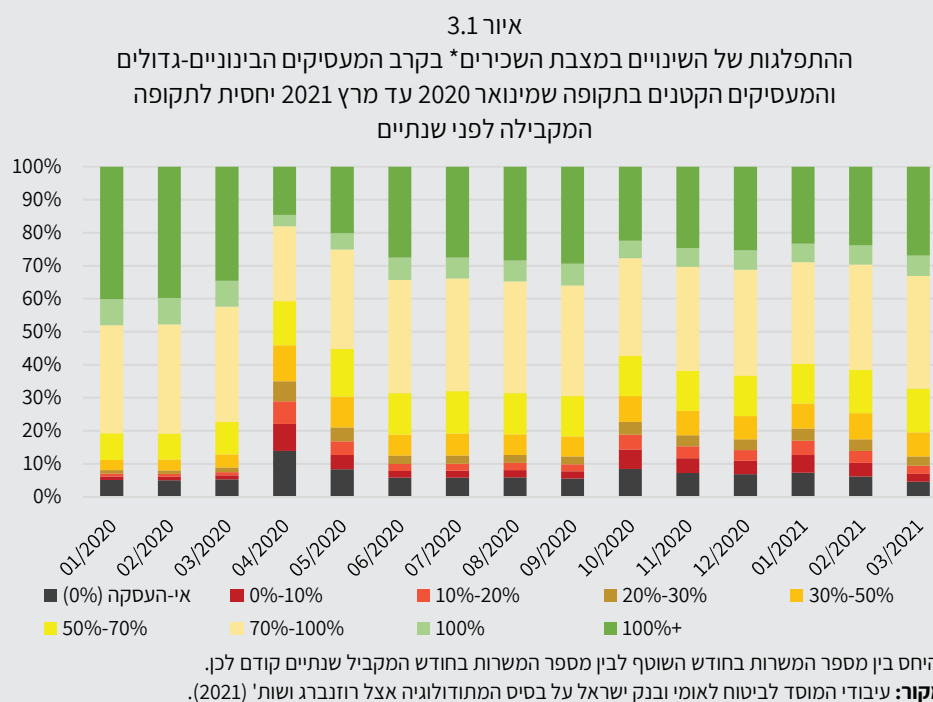
מהאיור נראה כי 4 אחוזים מהעסקים המדווחים הפסיקו להעסיק עובדים סביב תקופת הסגר הראשון ונותרו באותו מצב ברצף עד מרץ 2021. הנתון בתקופה המקבילה בשנת 2019, המשקף את השיעור ה"טבעי", כלומר ללא השפעת הקורונה, הוא אחוז אחד בלבד. ההפרש בין הנתון של מרץ 2021 למקבילו בשנת 2019 עשוי לנבוע, בין היתר,

⁵ בניתוח זה נכללים גם מעסיקים שלא היו קיימים בשנה הקודמת או לא העסיקו עובדים גם בשנה הקודמת. לא נכללים בו מעסיקים שהשלימו רצף של 12 חודשי אי העסקה, אשר בגינו יוצאים מהמאגר.

⁶ לדוגמה, מעסיק ששיעור ההוצאות הקבועות בסך הוצאותיו גבוה היה עלול לספוג הפסד משמעותי בתקופות הסגרים. אם האיתנות הפיננסית והנזילות של אותו מעסיק אינם מספיקים כדי לכסות על ההפסד האמור, הוא עלול להיקלע לקשיים פיננסיים, ואלה עלולים לגרום לו להפסיק את פעילותו. עם זאת ייתכנו סיבות נוספות למעבר של מעסיק למצב של אי-העסקה, ובהן ירידה של הביקוש למוצרים ולשירותים שהעסק מוכר בגלל השפעה שלילית של הסגר על הצרכנים.

מההשפעה המתמשכת של המגבלות שהוטלו בתקופת הקורונה על פעילות העסקים⁷. הפרש זה העומד על שלוש נקודות אחוז, זהה לעלייה הכוללת שתוארה באיור 1 בשיעור העסקים שלא העסיקו עובדים במרץ 2021 יחסית לנתון ערב המגיפה.

האפקט השלילי של הקורונה על עסק עשוי להשתקף גם בצמצום מצבת השכירים (יחסית לחודש המקביל שנתיים קודם לכן) בשיעורים קטנים מ-100 אחוזים. באיור 3.1 אנו מציגים את התפלגות השינויים במצבת השכירים בקרב מעסיקים בינוניים-גדולים (למעלה מ-10 עובדים שנתיים קודם לכן) בכל אחד מהחודשים ינואר 2020 עד מרץ 2021. באיור 3.2 אנו חוזרים על הניתוח לגבי מעסיקים קטנים (עד 10 עובדים שנתיים קודם לכן). בניתוח זה נכללים, בהגדרה, רק מעסיקים בעלי ותק של שנתיים לפחות.

⁷ גורמים נוספים שעשויים להסביר את ההפרש האמור הם המגבלות שנותרו בעינן בישראל במרץ 2021 וכן מצב המגיפה בעולם, המשפיע על ענפים מסוימים בשוק המקומי, למשל על ענפי התיירות והתעופה.

מהנתונים עולה כי בקרב 16 אחוזים מהעסקים המדווחים – כ-35 אלף עסקים – מצבת העובדים במרץ 2021 הצטמצמה בשיעור משמעותי של לפחות 80 אחוזים ביחס לתקופה המקבילה בשנת 2019. הנתון של מרץ 2019, המשקף את המצב ללא השפעת הקורונה, היה 11 אחוזים, שהם כ-25 אלף עסקים. מכאן נראה כי שבעקבות משבר הקורונה עלה מספר העסקים שצמצמו את מצבת עובדיהם ביותר מ-80 אחוזים, והוא גבוה ב-10 אלפים עסקים מהנתון ה"טבעי" בעתות שגרה⁸. במונחי מספר העסקים – הרוב המוחלט של העסקים הנוספים שצמצמו את מצבת עובדיהם בשיעור משמעותי הם עסקים קטנים (עד 10 משרות). עם זאת, משרות השכיר שהיו בשנת 2019 בעסקים שצמצמו במידה משמעותית את מצבת עובדיהם במרץ 2021 – כ-70 אלף משרות – מרוכזות בעיקרן בעסקים הבינוניים-גדולים. לסיכום ניתן לומר כי בקרב מעסיקים קטנים השרויים בתופעה הבולטת היא מעבר לאי-העסקה, בעוד שבקרב המעסיקים הגדולים-בינוניים השרויים בתופעה הבולטת יותר היא צמצום משמעותי, אך לא מלא, של מצבת השכירים.

בקרב המעסיקים הבינוניים-גדולים נראה כי שיעורי המעסיקים שצמצמו את מצבת עובדיהם בשיעור חד, יחסית לשנת 2019, גבוהים במיוחד בענף האירוח והאוכל ובענף האמנות, הבידור והפנאי. בקרב העסקים הקטנים ההתפלגות הבין-ענפית של שיעורי המעסיקים שלא העסיקו עובדים מפוזרת יותר.

⁸ הפגיעה עלולה לנבוע, כאמור, הן מהשפעה מתמשכת של ההגבלות שהוטלו בשיאו של משבר הקורונה, הן מההגבלות שנותרו בעינן במרץ 2021 והן מההשפעה של מצב המגיפה העולמי על פעילותם של חלק מהענפים המקומיים.